

תוכן העיניים

1	מבוא
9	פרק ראשון: מאבק לניעות, ניעות במאבק
9	רקע מושגי למסגרת התיאורטית
22	המאבק לניעות: המאבק המזרחי לניעות אל מעמד הביניים
	ניעות במאבק: אתניות מוגחכת, מוצפנת ודרוכה במעמד
29	הביניים המזרחי
45	סיכום
47	חלק א: המאבק לניעות
49	פרק שני: פחד ודעה קדומה בשיח העילית האקדמית
49	מבוא
50	יסודות הריבוד האתני של מעמד הביניים האקדמי
55	הפחד
59	הדעה הקדומה
63	סיכום
66	פרק שלישי: ניעות ממותנת במפעל המכינות
68	מבוא קצר לשני עשורים ארוכים ואבודים של ניעות מזרחית
71	הפערים האתניים בהשכלה הגבוהה בתחילת שנות השבעים
75	בעיית הניעות והמחאה המזרחית בשנות השבעים
80	המכינות הקדם-אקדמיות בשירות סגירת הפער האתני, 1963-1975
85	דיוני הכנסת במשבר המכינה באוניברסיטה העברית
88	הכרסום במדיניות קבלת מזרחים למכינה באוניברסיטה העברית
92	המשבר במכינה: מקרה או מדיניות?
95	ההצעה הרדיקלית לפתרון המשבר
97	ההצעה הפונקציונלית לפתרון המשבר

100	ההצעה השמרנית לפתרון המשבר
106	סיכום

110	פרק רביעי: ניעות ממולכדת באוניברסיטה הפתוחה
112	ועדת ליפסון ושאלת הניעות אל ההשכלה הגבוהה
117	האוניברסיטה הפתוחה בבריטניה
122	ההצעה להקמת אוניברסיטה פתוחה בישראל
124	הסתייגות מכון ויצמן ממיזם האוניברסיטה הפתוחה
131	הניסיונות לגיוס דעת הקהל להקמת אוניברסיטה פתוחה
137	האוניברסיטה הפתוחה בישראל: מרעיון למעשה
141	מהתנגדות למלכוד: הפרק המעצב של האוניברסיטה הפתוחה
149	סיכום

חלק ב: ניעות במאבק

151	
153	פרק חמישי: ניעות מוחלשת במהפכת המכללות
153	המהפך שכנגד: המדינה והאוניברסיטאות – משותפות לעימות
158	המשבר הכלכלי והפרטת המערכת האקדמית
161	המכללות: אפשרות לניעות אקדמית עקיפה
163	משבר הניעות כמעמד הביניים הגבוה
167	השכלה שכנגד: המקרה של ש"ס
172	מהפכת המכללות: הלכה למעשה
178	בחזרה לשאלת ניעות המזרחים
181	מהפכת המכללות במבט ביקורתי
186	סיכום

189	פרק שישי: מזרחיות מוצפנת בפרויקט המסורתיות
190	חידת המסורתיות
192	בין שמירת מסורת למסורתיות
197	מסורתיות בתנאים של התחדדות
199	החשדה דתית מבחוץ
202	החשדה דתית מבית
205	החשדה אתנית מבחוץ
211	הופעתה של הגות מסורתית
214	מהחשדה דתית-חילונית לפרויקט התחדשות תרבותית

217	הצללים המוטלים על פרויקט המסורתיות
221	רדיקליזם ללא רדיקליות?
223	סיכום

225 פרק שביעי: ניעות דרוכה במפלגת שלטון

	"כוחנו בא מהמאמינים העניים": התמורה בדיוקן מצביעי תנועת
226	החרות
231	"שגם לאדם הקטן תהיה השפעה": הדרישה לשותפות בכוח
237	"העיקר שתביא את הניצחון!": המהפך הקטן של יצחק שמיר
	"השקמיסט שלי קובע לי מה לעשות": עוצמה אלקטורלית,
243	חולשה פוליטית
249	"הבעיה הארורה הזאת": קבלת המזרחים, דחיית המזרחיות
252	"טוענים שאני פומפוזי": המזרחיות המתויגת של דוד לוי
	"צריך לראות איך מטשטשים את זה": המזרחיות הממותגת
258	של משה כחלון
263	סיכום

266 סיכום

276	רשימת קיצורים
276	ארכיונים
276	ביבליוגרפיה
307	מפתח שמות

רשימת לוחות

	לוח 3.1: סטודנטים ממוצא אסיה-אפריקה במוסדות אקדמיים,
73	תש"ל (1969-1970)
	לוח 3.2: הכנסה חודשית ממוצעת משכר ומשכורת לשכיר עירוני,
73	לפי מספר שנות לימוד, 1971
	לוח 3.3: שיעור בני 20-24 יוצאי אסיה ואפריקה באוכלוסייה
81	היהודית
	לוח 3.4: שיעור יוצאי אסיה ואפריקה בין הסטודנטים הישראלים
82	(יהודים ולא-יהודים, כולל מוצא לא ידוע)
	לוח 3.5: שיעור יוצאי אסיה ואפריקה בין הסטודנטים היהודים
82	(לא כולל מוצאם לא ידוע)

	לוה 3.6: שיעור בני 20-24 יוצאי אסיה ואפריקה הלומדים באוניברסיטה
82	
	לוה 4.1: תלמידים ומקבלי תארים במוסדות האקדמיים, שנים נבחרות
113	
	לוה 4.2: חברי סגל האוניברסיטה הפתוחה בראשיתה
139	
	לוה 4.3: מקבלי תואר שלישי במוסדות אקדמיים, לפי מוסד, תש"ל-תשל"ד
143	
	לוה 4.4: מקבלי תואר ראשון מן האוניברסיטה הפתוחה, לפי תחום לימוד, תשמ"ד-תשנ"ו
147	
	לוה 4.5: מקבלי תארים מן האוניברסיטאות, לפי תואר, תשמ"ה-תשנ"ו
148	

מבוא

צמיחתו של מעמד ביניים מזרחי הוא מהתהליכים החברתיים החשובים ביותר שהתרחשו בעשורים שלאחר המהפך הפוליטי ב־1977. בתוך כמה עשורים נעשה מעמד הביניים המזרחי ממציאות חברתית שבשוליים, המזוהה בעיקר עם סיפור הניעות של יוצאי עיראק,¹ לכוח חברתי בולט, מגוון מבחינה אתנית, הנאבק על שותפותו בעיצוב סדר היום של ישראל. התפתחות זו אינה מובנת מאליה. כבר באמצע שנות השבעים, ערב המהפך הפוליטי, אפשר היה להציג הבחנה סוציולוגית חדה בין מעמד ביניים אשכנזי רחב לפרולטריון מזרחי גדול. מצד אחד יוצאי מרכז אירופה ומזרחה שהלכו והתגדרו במרחבים מבוססים, החזיקו באופק ניעות אקדמי יציב והיו מזוהים עם ייעוד פרויקט הישראליות – בין בדיוקנו של החלוץ העברי איש ההתיישבות העובדת ובין בדיוקנו של מעמד הביניים הבורגני שהתפתח עם תהליך האורבניזציה של ישראל;² ומן הצד האחר פרולטריון שמקורו ביוצאי ארצות האסלאם שנותרו מאחור, והיו ממוקמים בסביבות מגורים מוחלשות, רחוקים מניעות משמעותית וודאי מניעות אקדמית, חשופים להשפעות תנועות לאומניות ופונדמנטליסטיות מכאן ותנועות מחאה ותסיסה רדיקליות מכאן.³ את מערכת היחסים המעמדית המשוסעת והטעונה שהלכה והתפתחה בין שתי הקטגוריות האתניות הללו, "אשכנזים" ו"מזרחים", תמצת בתחילת שנות התשעים של המאה העשרים הסוציולוג דן הורוביץ במילה אחת – ניתוק.⁴

המהפך ב־1977 עורר תנועת ניעות פוליטית מהפריפריה אל המרכז.⁵ את דפוס הניתוק הישן הלך ותפס דפוס חדש של חיכוך הולך וגובר של מזרחים עם מעמד הביניים האשכנזי. התביעה להתקדמות כלכלית, לניעות אקדמית ולשותפות תרבותית ופוליטית הלכה ונכחה יותר ויותר בשיח הציבורי.

1 מאיר-גליצנשטיין, בין בגדאד לרמת גן, עמ' 330-350.

2 שפירא, הקיבוץ והמדינה; לשם, אקולטורציה.

3 מוצפי-האלר, בקופסאות הבטון.

4 הורוביץ, תכלת ואבק, עמ' 51.

5 אייזנשטדט, תמורות, עמ' 48.

במערכת הפוליטית היא התבטאה בהתבססות כוחות המהפך לאורך זמן על קולות המזרחים⁶ ובשינוי שחל בדיוקנו של המרחב העירוני הישראלי.⁷ שכונות חדשות הוקמו ואכלסו מעמד ביניים מזרחי הולך וגדל. לצד השיכונים הישנים צצו ועלו מגדלי יוקרה, לעתים במרחק רחוב אחד מהמקום הישן, המתפורר או המשוקם. תנועת התחדשות עירונית מסיבית רחשה בערי ביניים מרכזיות. מי שביקר במועצה המקומית יבנה בתחילת שנות השבעים מצא מרחב פריפריאלי דל הזדמנויות כלכליות ורחוק מכל אופק אפשרי של ניעות. המבקרים ביבנה ב-2023 ימצאו מרחב אורבני מודרני, משגשג, המוחזק בידי מעמד ביניים מזרחי רב עוצמה.⁸ מציאות דומה אפשר למצוא בערי ביניים כפתח תקווה, בת ים, נתניה, אשדוד, אשקלון ועוד. המשוטטים בשכונות החדשות יוכלו לחוש בסדר היום שמבקש לעצמו מעמד הביניים המזרחי: התקדמות חברתית, שגשוג כלכלי, ויטאליות תרבותית, עוצמה פוליטית ואופק של ניעות יציבה שאפשר להעבירה גם לדור הבא.⁹ מאז שנות התשעים של המאה העשרים צמחו ברכים מאותם מרחבים עירוניים חדשים שבהם התמקם מעמד הביניים המזרחי מסגרות אקדמיות משגשגות, חלקן פרטיות וחלקן ציבוריות. אלו מאפשרות לו ולקבוצות נוספות נגישות יעילה יותר לתארים אקדמיים ולתעודות הסמכה פרופסיונליות-אקדמיות.

מצד אחד לא ברור אם נכון לתאר את מעמד הביניים המזרחי כקטגוריה סוציולוגית בפני עצמה, שכן כתיאורו החד של רמי אדוט הוא "אינו מראה סימני חיים משל עצמו [...] אינו מצהיר על עצמו ואינו מכנה בשם את אותם המרחבים העירוניים הפרווריים שנתפסו כמרחביו. הוא משול לגוף שאיבריו קיימים (החוקר יכול לזהות אותם) אך אין בו נשמה, רצון ופעולה עצמאית".¹⁰ מצד אחר קשה להתעלם מהעוצמה של תנועת הניעות המזרחית לנוכח שלל ביטוייה התרבותיים: גוון הצליל המזרחי השזור במילים מהמסורת היהודית כובש מאחזים ניכרים במוזיקה הישראלית והוא חלק בלתי נפרד מהזרם המרכזי כפופ וברוק;¹¹ גם מקומה של "המסורתיות המזרחית" לא נפקד, ובשנים האחרונות היא מחוזרת בציבוריות הישראלית ומתוארת כמפתח לחידושה של

6 הרצוג, עדתיות פוליטית.

7 ראו למשל לוי, פיצול התכנון.

8 אבניאל, הפיכה צבאית; שורץ-אבניאל ואהרון-גוטמן, גשר על פני מים סוערים.

9 ראו למשל שני, התמקמות.

10 אדוט, קהילה, עמ' 38.

11 מדינה לוי, קורות ומנגינות, עמ' 196.

ממלכתיות מדומיינת;¹² הספרות העברית – השער אל הדמיון המקומי – הולכת ומשתבחת ביצירות המגיבות לסיפור המזרחי ולדפוסי הניעות, בין כנוסטלגיה כדוגמת החיבור "כעפעפי שחר"¹³ ובין כביקורת כדוגמת הספר "אמזלג";¹⁴ יוצרות ויוצרים מזרחים מוביליים מפרים בשני העשורים האחרונים את המסך בשורה של סדרות וסרטים המושכים צופים רבים ומאפשרים מבט רפלקטיבי על החוויה המזרחית: "מעורב ירושלמי", "זגורי אימפריה", "שנות השמונים", "ישמח חתני" ועוד;¹⁵ כבר אין זה מחזה נדיר לראות בעלי הון ממוצא מזרחי המחזיקים בעמדות שליטה חשובות במשק הישראלי;¹⁶ ב-2022 זכה בפרס ישראל המשורר והפזמונאי אביהו מדינה, מהסמלים הבולטים של המאבק המזרחי לניעות. מציאות תוססת זו מלמדת עד כמה נוכחת הניעות המזרחית בהווה הישראלית.

ואולם כלל הביטויים הללו, המרחביים והתרבותיים, נוצצים ומסמאים כאחת. אין בכוחם להסביר כיצד מוסיף השסע האתני לתסוס בחברה הישראלית, מזין את השיח הפוליטי, מציץ מחרכי תוכניות ריאליטי ומופיע במפות המציאות של מתבגרים, כשברקע ניצב דווקא תהליך הניעות המזרחית. עד כתיבת שורות אלה מוצא אשכנזי בחברה הישראלית מוסיף להיות שם נרדף לתרבות חזקה, פריבילגית וגבוהה שההיטמעות המלאה בה מתגמלת חברתית וכלכלית, והיפוכו במוצא מזרחי.¹⁷ יתרה מזו: גם בהינתן תהליכי ניעות, ובהם רכישת השכלה אקדמית, אנו מוצאים לא פעם כי השגתה של משרה תקנית ויציבות תעסוקתית במעורבות המדינה מחייבת היטמעות במודלים של זהות החזקה ומרובת הפריבילגיות ההיסטוריות המעוגנים בקבוצה האשכנזית המובילית.¹⁸ את סיבת הדבר מבקש הספר שלפנינו לתלות בתנאים ההיסטוריים שמתוכם צמח מעמד הביניים המזרחי, על מחיריהם הפוליטיים, ועל מקצת השפעותיהם החברתיות, המבנות חברתית את גבולות התנהלותו האתנית. במילים אחרות: נבקש למסגר

- 12 ראו למשל פירון, ישראל השלישית; דנינו, שבטיות מול רציפות.
 13 סבתו, כעפעפי שחר.
 14 סוכרי, אמזלג.
 15 על הרנסנס היצירתי הזה ראו אלוש, לנגד עיניים מזרחיות.
 16 עג'מי, אתניות.
 17 ששון-לוי, אני אשכנזי.
 18 סיגל נגר רון, למשל, מראה כיצד נשים אקדמאיות מזרחיות מסורתיות בפרפריה הדרומית המתחרות על משרות תקניות לא מצליחות להמיר את הניעות שהשיגו במשרות יציבות ללא המרת זהותן הדתית למודלים של גרעינים תורניים שמקורם בציונות הדתית. ראו נגר רון, כתום.

בדרך ביקורתית את תנועת הניעות של מעמד הביניים המזרחי לא רק כההליך של סגירת פערים, אלא גם כמעבר ממאבק לניעות לניעות במאבק. אתר חברתי אפקטיבי לבחינה ביקורתית של הניעות המזרחית, על מקורותיה וחוסר המנוחה החברתי המלווה אותה, הוא מעמד הביניים המזרחי האקדמי. קטגוריה סוציולוגית זו, שעל משמעותה התיאורטית נעמוד בפרק הראשון, מבטאת תהליך ניעות איכותי לנוכח היוקרה המיוחסת, ודאי בקרב משפחות הדור הראשון להשכלה גבוהה, לבעלי תואר אקדמי. ואולם תנועת הניעות של מזרחים אל מעמד הביניים האקדמי אינה אירוע של התפתחות ליניארית, פרי הבשלתם של תנאים תרבותיים והתפתחות של מציאות חברתית רבי-דורית. מדובר בתנועה מורכבת מאוד שאומדני היקפיה המספריים מלמדים על פער בין נוכחותה התרבותית להתמד הפערים המעמדיים. מבחינה סטטיסטית בשנים 2015-2017 נשמרו פערי ההשכלה הגבוהה בין מזרחים לאשכנזים בקרב בני 26-42. מחקר מעודכן המשווה בין בני הדור השני לבני הדור השלישי להגירה מלמד כי בקרב בני הדור השני עמד שיעור בעלי תואר ראשון על 63.9% בקרב אשכנזים ו-30.5% בקרב מזרחים. אמנם בקרב בני הדור השלישי הפער הצטמצם, אך הוא עדיין גדול: שיעור בעלי תואר ראשון היה 56.4% בקרב האשכנזים ו-36% בקרב מזרחים.¹⁹ עם זאת, בפרספקטיבה היסטורית מדובר בתהליך ברור ומובהק של ניעות אקדמית במשך השנים, בעיקר ביחס לנתוני שנות השבעים, שעליהם נתעכב בפרק השלישי והרביעי. בצדק טוען אחד המחקרים המתמקד בתיאור ובניתוח של בוגרים יהודים של מערכת החינוך של שנות התשעים כי "משנות השבעים ועד שנות התשעים של המאה ה-20 עברה מערכת החינוך הישראלית שורה של רפורמות, אשר עיצבו מחדש הן את החינוך העל-יסודי והן את ההשכלה הגבוהה". מערכת ההשכלה הגבוהה, "שהתבססה על שש אוניברסיטאות מחקר ציבוריות, הפכה בתוך מספר שנים למערכת בעלת גיוון ניכר, הכוללת מעל חמישים מוסדות להשכלה גבוהה ציבוריים ופרטיים". עם זאת, "גם לאחר שלושה עשורים של רפורמות משמעותיות בחינוך העל-יסודי ובהשכלה הגבוהה, הפער העדתי בהשכלה ובתעסוקה נותר בעל משקל",²⁰ ולא בכדי. בספר זה נתמקד בסיפורו של מעמד הביניים המזרחי האקדמי ונראה כי מדובר בתהליך סבוך ומעוכב, מרובה פריצות ונסיגות, התמודדות ומאבק מול מדיניות סינון והכוונה של מוקדי כוח שתוצאתה הייתה חסימה והדרה אתנית מתמשכת. מדיניות זו הצטרפה להסללתם של נערים ונערות ממוצא מזרחי

19 ראו כהן ואחרים, פערים.

20 פניגר ואחרים, רפורמות (ללא מספרי עמודים).

לחינוך מקצועי בשנות השישים²¹ ולקידוד ציוני הערכה נמוכים למועמדים לגיוס חובה ממוצא מזרחי.²² לשרשרת החסימות האלה תצטרף בספר זה חוליה חשובה: מדיניות המיון והקבלה לאוניברסיטאות בשנות השבעים והשמונים ותוצאותיה.

סיפורו של מעמד הביניים המזרחי האקדמי אינו סיפור של התקדמות רציפה במסלולי ניעות סדורים אפוא, אלא מאבק רצוף על מסלולים אלה. עד סוף שנות השמונים חסמה מדיניות האוניברסיטאות את האפשרות לניעות מסיבית של בני ובנות הפרולטריון המזרחי אל מעמד הביניים האקדמי. נראה כי מדיניות זו לא הייתה מנותקת מהלך רוח אליטיסטי ששרר בשיח ההנהגה האקדמית של ישראל. זו לא ראתה במדע ובמוסדותיו פלטפורמה מודרנית אפשרית ואפקטיבית לפתרון אי-השוויון החברתי. היא השתמשה ברישוי שהפקידה המדינה בידיה על משאבי המדע וההכשרה להשכלה הגבוהה גם כדי להציב מחסום בפני סכנות דמיוניות שתוארו כלבנטיניזציה של ישראל ואיומים על הדמוקרטיה הישראלית. שני האיומים הללו נתפסו ככרוכים באפשרות הניעות הלא מבוקרת של המזרחים, ששנים ארוכות הודבקו להם סטריאוטיפים ותיוג של תרבות נחשלת והעדפות פוליטיות לאומניות. את המדיניות, שבאה לביטוי בהצבתן של מלכודות ניעות, נדגים בספר באמצעות תיאור וניתוח מורחב של שני אירועים שהתרחשו בשנות השבעים: הניסיונות למיתון קבלת טעוני הטיפוח – "מזרחים" – במכינת האוניברסיטה העברית, ומלכוד היוזמה להקמת אוניברסיטה פתוחה. שני האירועים מדגימים את תפקידה של המערכת האקדמית בהולדתם של שני עשורים אבודים של ניעות מזרחית.

פיתוח נתיב ביקורתי במחקר ניעות המזרחים אל מעמד הביניים האקדמי אינו מתמצה בתיאור ההיסטורי של המאבק הסיזיפי לפריצת החסימה האתנית והניסיונות להתגברות על מלכודות ניעות. יש לתת את הדעת גם על המאבק המתמשך של מזרחים בכלל, ומעמד הביניים המזרחי האקדמי בפרט, על סטטוס ויוקרה בחברה הישראלית. מחקרים ההולכים ומצטברים בנושא, אם במישורין ואם בעקיפין, מלמדים כי החזקה במוצא מזרחי בצורה חשופה או כזו הזוכה לחשיפה, גם בתנאי הניעות המעמדית, ואולי דווקא בגללם, עודה משמשת מקור לדינמיקה של החלשה חברתית. בחלקו הראשון של הספר נעמוד על מקורותיה של דינמיקה זו במדיניות הניהול של שערי הכניסה ללימודים אקדמיים, ובחלקו השני נדגים את השלכותיה ואת ניסיונות ההתמודדות עמה בשדה האקדמי, החברתי והפוליטי.

21 יונה וספורטא, החינוך הקדם-מקצועי.

22 לדר, הקור האתני.

בשדה האקדמי נציע פרשנות ביקורתית למה שמכונה במחקר "מהפכת המכללות" – התחדשותו של אופק מוסרי שנועד לרכישת תארים אקדמיים שלא במסגרת האוניברסיטאית. דפוס זה, שאליו פנו לא מעט צעירים וצעירות ממוצא מזרחי, משקף את ההיחלצות ואת העלייה על נתיב הניעות האקדמית הרצוי על רקע משבר הניעות שנוצר בסוף שנות השמונים, שחצה זהויות ומעמדות. בד בבד הוא מדגים את הדינמיקה של ניעות והחלשה שנוצרה לנוכח מאבק המכללות על יוקרה אקדמית. בשדה החברתי נעסוק במה שנכנה "פרויקט המסורתיות" ובמרכזו ניסיון של מעמד הביניים המזרחי האקדמי ליצור שיח אליטיסטי סביב הצעתה של המסורתיות – מהמסמנים החזקים של דימויי התרבות המזרחית – כמקור לחידושה של הממלכתיות הישראלית. נבדוק כיצד פרויקט המסורתיות, כפרויקט של מעמד ביניים מזרחי אקדמי, משקף את ניהול גבולות השיח הפנימי והחיצוני הנדרש בתנאים של ניעות. דוגמה נוספת לדינמיקה של ניעות והחלשה היא בשדה הפוליטי עם התנועה בין תיוג למיתוג בהשתלבות של פוליטיקאים ממוצא מזרחי במפלגת הליכוד, המזוהה לא פעם בשיח הציבורי עם ההעצמה הפוליטית של מזרחים מוביליים. אפשרויות הטיפוס בליכוד היו לאחד הסמלים הבולטים להשגת מוביליות פוליטית לנציגות מעמד ביניים מזרחי ולהעצמה חברתית. מוביליות כזו הושגה מהמחצית השנייה של שנות השבעים עם "המהפך הקטן" שהתרחש בתנועת החרות – ביטול הוועדה המסדרת (מרץ 1977) – שהבליט את סדר היום החברתי של הליכוד ואת זיהויו עם המזרחים. בד בבד היה הטיפוס בליכוד לדוגמה בולטת לגבולותיה של הניעות הפוליטית ולמחירה.

לסיכום, לעומת מחקרים המסבירים את תרומתם של המסלולים העוקפים לניעות המזרחים אל מעמד הביניים באמצעות התגברות על פערי תרבות או ניצולם,²³ אנו נבקש להסביר להבליט את המדיניות שמנעה את הרחבתה האפשרית של ההשכלה הגבוהה האוניברסיטאית, שבה אנו רואים סוכן מרכזי הנדרש לניעות אל מעמד הביניים, אם לא כדי לצמצם את אי-השוויון, לפחות בהצבת אופק של מסלול מוערך ויוקרתי. יתרה מכך, גם עם הופעתו של מעמד ביניים מזרחי אקדמי נמצא שהוא מחזיק בשובל היסטורי לא רק של מאבק לניעות איכותית, אלא גם של מאבק סיוזיפי להשגת ניעות מוערכת, הנושאת יוקרה שנמנעת ממנו בשל הרקע האתני שלו. נטען כי לצד תנועת מזרחים – רבים מהם דור שני ושלישי להגירה לישראל – אל מעמד הביניים האקדמי,

23 ראו יערי-יוכטמן, יזמות פרטית. לדוגמה מעורבות לטיעונו של יערי-יוכטמן ראו טובי שהרלב, זה העסק שלי; מזרחי, חינוך לא רגיל.

הולך ומתפתח מאבק חדש המתמודד עם מציאות של ניעות מוחלשת; מוחלשת בשל המעבר ממיקומים דלי הזדמנות כלכלית למיקומים דלי הזדמנות לרכישת יוקרה; מוחלשת בשל הדריכות המאפיינת מזרחים מוביליים לנוכח הדילמה של עברם האתני המתויג: עד כמה סימון גלוי של מוצאם – שם המשפחה, המסורת, עגת הדיבור, קוד הלבוש – יחזק את עמדת הניעות שלהם או יחלישה; עד כמה הדיבור על המקום שבאו ממנו, הרקע שלהם, הסמלים מבית, משמשים מקור לעוצמה או להעצמה.

בספר שבעה פרקים, מבוא וסיכום. הפרק הראשון יציע רקע ומסגרת תיאורטית לדיון הביקורתי בשאלת מעמד הביניים המזרחי בישראל ומסגור סיפורו סביב התנועה ממאבק בניעות לניעות במאבק. יתר הפרקים מאורגנים בשני חלקים המשקפים את המסגור של הספר וטיעונו. בחלקו הראשון של הספר – המאבק לניעות – נציע היסטוריה קצרה של מלכודות הניעות בדגש על שני העשורים האבודים של הניעות – שנות השבעים והשמונים. בפרק השני נתעכב על העמדה השמרנית המוקדמת בקרב העילית האקדמית המובילה בימי ראשית המדינה, שמקורה בפחד, בדעה קדומה, על סף חשיבה גזענית, ביחס למזרחים. בפרק השלישי והרביעי נרחיב על ניהול מדיניות הקבלה אל האוניברסיטאות בשנות השבעים ועל הימנעות מפיתוח מסלול ישיר ואפקטיבי להשכלה אוניברסיטאית. בחלקו השני של הספר – ניעות במאבק – נעמוד על פיתוחם של דפוסי ניעות אקדמית עקיפה ורכישת מיקומי העצמה חלופיים אך דלי יוקרה. בפרק החמישי נעמוד על מסלול המכללות ובפרק השישי – על פרויקט המסורתיות – הניסיון להפוך את הגוון הדתי-חילוני המוצג כמייחד מזרחים מאשכנזים בישראל לבשורה חברתית ולדרך להשגת יוקרה. בשני הפרקים הללו, החמישי והשישי, הספר מחבר בין שני תחומים שעד היום נראה כי נלמדו בנפרד בכל הנוגע לסוציולוגיה של המזרחים: מדיניות ההשכלה הגבוהה ותנועות דתיות; הגורם לפערים האתניים – ניהול מדיניות הניעות במוסדות ההשכלה הגבוהה – ותוצאותיו החברתיות: חיפוש יוקרה, עוצמה ומשמעות מחוץ למסלולי הניעות אל מעמד הביניים. הדוגמה האחרונה, שתוצג בפרק השביעי, היא השתלבותם של פוליטיקאים ממוצא מזרחי במפלגת הליכוד.

פרקי החלק הראשון נשענים על עבודת ארכיון שיטתית. היא מעידה כי אין מדובר ברוחות רפאים או בשדים כי אם באותיות הכתובות שחור על גבי לבן בפרוטוקולים, ברוחות ובכסמכים רשמיים, המלמדים על תוצאות מדיניות הסינון והמיון הקשוחה שבה נתקלו צעירים מזרחים בדרכם אל מחוזות ההשכלה הגבוהה. סגנונית נבקש לשקף את שיח המדיניות במעין ריתמוס של רשומון כדי להעביר את התחושה המתפתחת בין קירות דיונים מייגעים. דינמיקה של

מדיניות אקדמית שתוצאתה חסימה אתנית נבלעת בין מאות השורות ונחשפת בהערות אגב. חלקו השני של הספר מתבסס על אינטגרציה של ספרות משנית וניתוח עיתונות ונתונים (מהפכת המכללות), תצפיות וניתוח תוכן (פרויקט המסורתיות) ועבודת ארכיון ועיתונות (מקרה הליכוד).